

Programma van Eisen

Op 14 februari 2018 heeft de raad van Amsterdam het initiatiefvoorstel "Buffelmozzarella en andere streekproducten uit het veen" aangenomen. Eén van de voorstellen hierin is om een pilot paludicultuur (natte teelten) in het Amsterdamse deel van Waterland te starten. De doelstelling om de bodemdaling in Waterland te stoppen en biodiversiteit te bevorderen, is vervolgens in het coalitieakkoord van Amsterdam opgenomen. Daarnaast heeft de gemeente hoge circulaire ambities.

De gemeente Amsterdam heeft in Waterland een pachtvrije polder in haar bezit die bijzonder geschikt is voor de inrichting van paludicultuur. Het gaat om de Burkmeerpolder in Amsterdam Noord.

De Burkmeer is aangekocht in verband met de sanering van de ernstig verontreinigde stort van de Volgermeer, met de bedoeling hier een waterspaarbekken aan te leggen. Dit is niet gebeurd, omdat de bodem te zwaar bemest is en daardoor ongeschikt is als waterspaarbekken. De gemeente heeft voor de gesaneerde stort eeuwig durende zorgplicht. De stort is alleen aan de bovenkant afgedekt. De zijkanten van de stort bestaan uit veen. Dit veen fungeert als natuurlijke damwand. Uitdroging is op lange termijn een mogelijke bedreiging van deze veenwand. Op korte termijn is hier geen risico op, maar als omgeving blijft zakken nemen de risico's toe. Daarom heeft de stort baat bij hoge peilen in de omgeving.

Het kweken van gewassen in paludicultuur en de effecten op bodem, water, lucht, landschap en biodiversiteit worden op dit moment op diverse onderzoeklocaties (Noord-Holland, Friesland, Zuid-Holland) onderzocht. Hierop wil de pilot Burkmeer voortbouwen en enkele elementen toevoegen:

- 1) Het borgen van lange termijn doelstellingen zoals veiligstellen van de sanering;
- 2) Omgang met functies en bestemmingen van het land;
- 3) Marktkansen;
- 4) Kennis delen;
- 5) Opschaling van de teelt, zoeken naar impactarme verwerking;
- 6) Inbouwen van de paludicultuurproducten voor de Amsterdamse circulaire economie.

Het voorstel is om de Burkmeer uit te geven aan een partij die de opschaling van natte teelten wil onderzoeken in een pachtrelatie. De huidige gebruiker verliest zijn gebruiksrechten vanaf 1 juli 2021. Voor de gemeente dient de gelegenheid zich aan om de implementatie van klimaat adaptieve doelstellingen via landgebruik te onderzoeken. Meer in het algemeen is het belangrijk dat er een markt ontstaat voor de producten van natte teelten. Dit om de klimaatadaptatie betaalbaar te houden en om te pogen een nieuwe vorm van landbouw in de veenweide te helpen ontwikkelen en zo te begeleiden dat de effecten over de brede linie op het landschap positief zijn.

De polder heeft een agrarische bestemming en is in tijdelijk gebruik. Het gebied is ca 51 ha groot, en bestaat uit een vlak laag liggend midden en oplopende veenranden. Het gebied wordt beheerd als grasland, met hoge gebruiksdruk. Er komen weidevogels in lage dichtheden voor. Natuurwaarden als ringslangen en Noordse woelmuizen zijn in de afgelopen decennia verdwenen.

Volgens het hoogheemraadschap Noord Hollands Noorderkwartier (2020) heeft de polder de volgende droogleggingsklassen: 37% minder dan 40 cm; 14% 40-60 cm en 49% meer dan 60 cm. Het gebied ligt in een weidevogelleefgebied. De voorgenomen peilaanpassing past bij deze doelstelling.

Met het waterschap HHNK zijn de mogelijkheden voor vernatting verkend. Het centrale poldervlak kan eenvoudig onder water gezet worden. Voor verdere vernatting zullen in de toekomst waterhuishoudkundige maatregelen nodig zijn. Het huidige peil bedraagt -4,76 NAP. De laagste delen (de voormalige meerbodem) ligt op ca -4.20- -4,60 NAP. Het gemaal staat op een bodemhoogte van -4.17. Hoger dan -4.27 NAP kan het peil niet worden opgezet zonder de bouw van extra stuwen.

Deze uitvraag behelst het telen van paludicultuur voor een periode van 5 jaar, die ingaat op 1 juli

2021. Op dat moment moet de vernatting van het gebied aanvangen. Er is een mogelijkheid tot verlenging van het contract voor nog eens 5 jaar. De voorwaarden van de verlenging worden op dat moment opnieuw opgesteld.

De beschikbare bijdrage vanuit de gemeente Amsterdam aan de Concessiehouder is € 460.000,- inclusief BTW. De pacht prijs moet hier nog van worden betaald door de Opdrachtnemer. Deze moet wettelijk worden berekend op basis van kostendekkendheid.

Doelstellingen (globale minimale eisen)

Doelstelling 1: bodemdaling stoppen, geen bruto CO₂ uitstoot in de laagste delen.

De rijksmiddelen maken onderdeel uit van de klimaatmiddelen veenweide. Deze middelen streven een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen na. De provinciale middelen zijn gericht op het tegengaan van bodemdaling. De laagste delen betreffen de gronden gelegen onder een peil van -4, 47 dat wil zeggen de delen die een drooglegging hebben van max 20 cm bij het maximaal in te stellen peil.

Doelstelling 2: kweek van lisdodde als vezelgewas, dat kan worden toegepast in het energiezuinig maken van gebouwen.

De gemeente Amsterdam wil graag een rol spelen als 'launching customer' voor producten die een rol kunnen spelen in de circulaire economie. Lisdodde kan worden verwerkt tot isolatieproduct. Bovendien is gemeente Amsterdam op zoek naar kostenefficiënte manieren om de broeikasgasuitstoot te beperken. De vernatting en teelt van Lisdodde heeft op twee belangrijke milieucomponenten grote invloed. Het beïnvloedt de watervraag van land én het beïnvloedt de uitstoot van broeikasgassen. In deze pilot willen we onderzoeken hoe we het beste met de waterstand om kunnen om broeikasgasvorming te remmen bij de teelt van Lisdodde en daarbij willen we een minimum aan watervraag induceren. Het behalen van deze doelstelling hangt af van de toekenning van het predicaat pilotgebied in het nationale Onderzoekspragamma bodemdaling Veen (NOBV).

Doelstelling 3 streekproduct: Amsterdam streeft een circulaire economie na.

Transportafstanden van materiaal moeten daarbij zo kort mogelijk worden gehouden. De verwerkings en afzetketen van het product moet circulair zijn ingericht: Dat wil zeggen met minimale transport afstanden. De voorkeur gaat uit naar verwerking en afzet binnen de MRA.

Doelstelling 4: de gebruiksmogelijkheden na beëindiging van het experiment zijn toegenomen. De bestaande extreem voedselrijke toestand is afgenomen.

Eerdere plannen voor de Burckmeer liepen stuk op de overbemeste bodemkwaliteit. Voor een breed perspectief op de toekomst van Waterland is het nodig dat de bodem meer gebruiksmogelijkheden krijgt.

Doelstelling 5: Verbeteren van de biodiversiteit.

Toename van de biodiversiteit is een eis voor de inzet van de gemeentelijke middelen. Bovendien streven het Rijk en de Provincie verhoging van biodiversiteit na als neven doel van de CO₂ reductie en remming van de bodemdaling.

Doelstelling 6: opbouw van kennis voor een nieuw verdienmodel van landbouw op veengrond.

De primaire reden voor rijksfinanciering is het opdoen van kennis over hoe het veen in de toekomst te gebruiken zodat er minder broeikasgas wordt uitgestoten en er tegelijk ook verdienmodellen voor agrariërs ontstaan. De kennis wordt gebruikt bij de dynamische programmering en kort cyclische aanpak van het klimaatprogramma voor veenweide.

Doelstelling 6: openbaar delen van de opgedane kennis.

Omdat er middelen vanuit de overheid beschikbaar worden gesteld voor dit project, wordt van de indiener gevraagd de opgedane kennis openbaar te delen.

Randvoorwaarden (Specifieke minimale eisen waaraan Concessiehouder dient te voldoen)

1. Hoog peil.

Uitwerking: Het polderpeil wordt de komende 5 jaar verhoogd. De speelruimte van het peil is tussen 4,76 en 4,27 NAP. Het peil wordt afgestemd op het aanslaan van het gewas (1^e prioriteit) en vervolgens op het tegengaan van broeikasgasemissies, verbeteren van biodiversiteit en optimaliseren van de gewasoogst. Daarbij is het peil in beginsel aan het eind van de winter maximaal -4,27. Dit is goed voor het aanslaan van het gewas en voor de biodiversiteit. Vanaf het begin van de zomer wordt een peil gezocht dat broeikasgasemissie minimaliseert (in de zomer is deze naar verwachting het sterkst). In de herfst speelt ook de gewasoogst een rol en kan worden gezocht naar een minimumpeil (-4,76) dat dan vanaf het begin van de winter weer opbouwt tot het maximumpeil. Deze fluctuaties volgen min of meer de natuurlijke peilen die gemiddeld volgens neerslagpatronen zouden ontstaan. Dit minimaliseert de hoeveelheid weg te pompen water en de hoeveel in te laten water. In theorie is deze peilfluctuatie het beste in te passen in het toekomstige waterbeheer, zowel qua waterbeschikbaarheid als qua energiegebruik.

2. Teelt in het natte deel is Lisdodde.

Uitwerking: Lisdodde levert vezels die de gemeente Amsterdam wil gebruiken bij de isolatie van gebouwen. Daarnaast is het toegestaan te experimenteren met andere natte gewassen die voldoen aan de landschappelijke vereisten, zoals Grote Kroosvaren. De hoeveelheid gekweekt gewas kan worden afgestemd op verwerkingsmogelijkheden en afzetmogelijkheden. Minimaal te kweken en te oogsten oppervlak na 1 jaar is 1 ha, met een toename van 1 ha per jaar, dus na 5 jaar 5 ha. Bij voldoende verwerking kan ca 30 ha lisdodde worden gekweekt. De opdrachtnemer levert een zeer zware inspanningsverplichting om dit te realiseren. Kosten zijn geen argument om minder te doen. Ganzenvraat is een zeer hoog risico dat moet worden beheerst, en als er wordt ingezaaid in plaats van geplant, is dat geen maximale inspanning.

3. De gebruiksmogelijkheden van de bodem zijn na 5 jaar toegenomen.

Uitwerking: er wordt gedurende het experiment geen mest toegevoegd in de hele Burkmeer zodat de natuurwaarden niet achteruitgaan.

4. De nieuwe inrichting en het beheer zijn goed voor de biodiversiteit.

Uitwerking:

A) Er mogen geen chemische bestrijdingsmiddelen (insecticiden, fungiciden en herbiciden) worden gebruikt in de periode van de uitgifte. Andere middelen dienen mogen pas worden toegepast na overleg en goedkeuring van de OG

B) De waterstand zoals geformuleerd onder randvoorwaarde 1 zorgt voor de goede milieu gradiënten (passend bij grondsoorten waterstand).

C) Veldwerkzaamheden worden beperkt. Op de droge delen mogen er geen machines of dieren in het gebied komen tussen 1 maart en 1 juli. In de natte delen mogen geen machines worden gebruikt tussen 1 maart en 1 augustus, behoudens de aanplant of inzaai en het aanbrengen van maatregelen om ganzenvraat tegen te gaan. Oogstmachines zijn faunavriendelijk. Het gebruik van (lucht)zuigers om het gewas op te zuigen is verboden.

D) er monitoring plaats te vinden van de beter zichtbare onderdelen van het ecosysteem.

E) Er is beperkte bemesting toegestaan, max 15 ton ruige mest per ha.

F) De rustperiode duurt tot en met 1 juni, tot die tijd vinden er geen maaiwerkzaamheden plaats.

5. Monitoring

Rondom de kweek worden metingen verricht naar de uitstoot van broeikasgas. De Opdrachtnemer moet inspelen op de verzamelde gegevens uit de monitoring. De Opdrachtnemer moet rekening houden met de plaatsing van meetapparatuur door de Opdrachtgever. Daarnaast moet er publiek toegankelijke monitoring plaatsvinden van de beter zichtbare onderdelen van het ecosysteem, waarvan monitoring van weidevogels het absolute minimum is. Verder moet gerapporteerd worden over de waterbeheersmaatregelen en peilbeheer en de respons op monitoring van de broeikasgassen. En het bevat beschrijvingen van technieken die gebruikt zijn om de problemen waar men tegen aan loopt op te lossen. Deze moeten maximaal één jaar na verzameling openbaar worden.

6. Terreininrichting

De polder heeft de vorm van een badkuip en is daarom makkelijk nat te maken. Door de slotenstructuur kan het in de winter ook eenvoudig droger gemalen worden. De fasering in aanplant of inzaai van de lisdodde en de manier van oogsten vereist mogelijk wel inrichting. De terreininrichtingen moeten het waterpeil sturen om de broeikasgasemissie te minimaliseren. De terreininrichting komt voor rekening van de Opdrachtnemer.

7. Transparantie

Er wordt gewerkt met een forse overheidsbijdrage. De Opdrachtnemer neemt risico en daar hoort ook het maken van winst bij. Maar om kennis en vooral succes te delen is het absoluut noodzakelijk dat er jaarlijkse transparante open boekhoudkundige overzichten van kosten en opbrengsten met accountantsverklaring worden gedeeld. Deze rapportage dient tijdig en elk boekjaar plaats te vinden. Daarnaast is het noodzakelijk dat opgedane kennis uit de monitoring (zie punt 5.) openbaar beschikbaar wordt gesteld.

8. Communicatie

De Opdrachtnemer is verantwoordelijk voor de communicatie met de omgeving over uitvoeringsaspecten en omgevingseffecten. De gemeente Amsterdam is verantwoordelijk voor de communicatie over doelen en de manier waarop de doelen worden gerealiseerd en de motoring van de beleefde landschappelijke effecten.

9. Financiële kaders

De grond wordt uitgegeven tegen geldende (kostendekkende) pachtprizen. Zie hiervoor de Ingebruikgevingsovereenkomst als bijlage van de concessieovereenkomst.